

СЭРЦАМ

Горы падпалкоўніка Турчака

Віктар Ціханавіч быў бязмежна адданы роднай Беларусі і як воін да апошняга дыхання застаўся верны вайнаваму прысязе. Памяць пра мужа афіцэра-танкіста назавешаеца ў сэрцах і ўдзячнай памяці яго баявых сяброў і будзе служыць прыкладам самаахварнага выканання воінскага і інтэрнацыянальнага абавязку».

У Беларусі святая захоўваюць памяць аб удзельніках афганскай вайны: пры падтрымцы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка па ініцыятыве грамадскай арганізацыі «Беларускі саюз ветэранаў вайны ў Афганістане», Рэспубліканскай асацыяцыі членаў сем'яў ваеннаслужачых, якія загінулі ў Афганістане, «Памяць і абавязак», камітэта сем'яў ваеннаслужачых, якія загінулі ў Афганістане, у раёне Траецкага прадмесця 3 жніўня 1996 года быў адкрыты Мемарыяльны комплекс, цэнтрам якога стаў помнік «Сынам Айчыны, якія загінулі за яе межамі». У храме-помніку ў гонар Усіх Святых закладзена капсула з зямлёй з Афганістана, па рашэнні Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў частка набярэжнай ракі Свіслач ад вострава Мужнасці і Смутку да гасцініцы «Беларусь» атрымала назву «Набярэжная вайнаў-інтэрнацыяналістаў». У многіх навучальных установах, прадпрыемствах краіны створаны пакоі і куткі вайнаў-інтэрнацыяналістаў, падзвігу вайнаў-«афганцаў» прысвечаны песні, вершы, кнігі, хранікальна-дакументальныя фільмы.

Воінам-«афганцам» прысвечана і асобная экспазіцыя ў зале «Нашчадкі Вялікай Перамогі» Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. У адной з вітрын — фатаграфіі вайнаў-«афганцаў» Герояў Саюза — намесніка камандзіра сапёрнага ўзвода

Віктар МАЦУЛЕВІЧ.

гвардыі старшага сяржанта Мікалая Чэпіка, кулямётчыка гвардыі радавога Андрэя Мельнікава, камандзіра верталётнай эскадрылі маёра Васіля Шчарбакова. Беражліва захоўваюцца баявыя і юбілейныя медалі вайнаў-інтэрнацыяналістаў, перададзеныя ў дар музею старшынёй Савета Мінскай гарадской арганізацыі ветэранаў вайны ў Афганістане «Памяць» палкоўнікам у адстаўцы Уладзімірам Шокавым.

У аднапалчан 24-га гвардзейскага Пражскага танкавага палка 5-й мотастралковай дывізіі стала добрай традыцыяй рэгулярна сустракацца напярэдадні Дня танкіста, успамінаць сумесную службу пры выкананні інтэрнацыянальнага абавязку ў Афганістане. Адзін з арганізатараў гэтых хваляючых і незабытых сустрэч з баявымі пабрацімамі — удзельнік баявых дзеянняў у ДРА з ліпеня 1981-га да мая 1983 года, узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі і Зоркай III ступені ДРА, медалём «Ад удзячнага афганскага народа», Ганаровай граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР гвардыі палкоўнік у адстаўцы Георгій Атаманаў. Баявы афіцэр з асаблівым хваляваннем успамінае таварышаў па службе і баявых таварышаў.

Мікалай ШАЎЧЭНКА,
падпалкоўнік у адстаўцы.

Падпалкоўнік запasu Мікалай ТУРЧАК — адзін з тых, хто падчас службы ў 103-й асобнай гвардзейскай паветрана-дэсантнай брыгадзе ваяваў у Афганістане. Сярод саслужыўцаў Мікалая Турчака — вядомыя людзі. Гэта першы прэзідэнт Інгушэціі Руслан Аушаў і арганізатар гурта «Блакітныя берэты», які выконвае песні на афганскую тэматыку, Алег Ганцоў.

«Я ВУЧЫЎСЯ Ў САЛДАТ»

Пасля таго як Мікалай Турчак скончыў Новасібірскае ваеннае палітычнае вучылішча, яго накіравалі служыць у Кіравабад. У Афганістан жа ён трапіў у верасні 1984-га. Быў там амаль два гады. Служыў у 350-м дэсантным палку, які дыслакаваўся ў Кабуле.

— Я тады быў у званні старшага лейтэнанта. І першае, што я зрабіў, пайшоў у салдацкую лазню, каб убачыць тых, з кім прыйдзеца разам ваяваць. Здзівіўся, калі ўбачыў худзенькіх хлопцаў, нават дэмбеляў. Падумаў: як жа яны ў горы палеўцы? І памыліўся. У гарах гэтыя «дохлыя», на першы погляд, хлопцы былі цягавітыя. Мне аж першы час было сорамна, што я — чэмпіён па пераадоленні паласы перашкод часці, у якой служыў, — не мог не тое што ўгнацца за імі, а і наогул выдыхаўся, — прызнаецца Мікалай Рыгоравіч.

Былы афіцэр не ўтойвае, што спачатку вучыўся ў стараслужачых. Напрыклад, прасіў паказаць, як умацаванне з камянёў правільна выкладваць. Праз некалькі дзён, навучыўшыся, прымушаў іх перарабляць няправільна складзенае. Крыўдзіліся, але ж памылка можа каштаваць жыцця. І байцы гэта разумелі.

А старшыня роты Алег Ганцоў падказаў, як арыентавацца па карце. — Я ж прывык да картаў, дзе намалювана шмат зеляніны, а ў Афганістане — горы, пустыні. Адпаведна на карце ўсё карычневае. Вось і папрасіў Алега вучыць мяне. Ён, між іншым, і цяпер служыць у расійскай арміі, у спецназе, — тлумачыць падпалкоўнік.

А старшыня роты Алег Ганцоў падказаў, як арыентавацца па карце.

— Я ж прывык да картаў, дзе намалювана шмат зеляніны, а ў Афганістане — горы, пустыні. Адпаведна на карце ўсё карычневае. Вось і папрасіў Алега вучыць мяне. Ён, між іншым, і цяпер служыць у расійскай арміі, у спецназе, — тлумачыць падпалкоўнік.

ЗАХОДЗІЦЬ НА ЖАНОЧУЮ ПАЛОВУ — ТАБУ

Мой суразмоўнік сказаў, што, бадай, самае страшнае

на вайне, — калі гінуць аднапалчане, тым больш падначаленыя. Як камандзір, заўсёды вініў у такіх выпадках сябе. Ці ўсё зрабіў, каб трагедыі не адбылося? Такое пытанне ўзнікала само сабой.

Мясцовае насельніцтва, па яго словах, да савецкіх салдат і афіцэраў ставілася часам, можна так сказаць, не варожа. Проста трэба ведаць, чаго нельга рабіць.

— Напрыклад, заходзіць на жаночую палову дома. Чужым мужчынам гэта табу! І быў выпадак, калі мы з гор спуціліся, хацелі памыцца, прывесці сябе ў парадак. Папрасілі старога, каб паказаў нам, дзе калодзеж у двары. Паабяцалі, што мы не будзем парушаць законы шарыяту. Ён не адмовіў, — расказвае падпалкоўнік.

Але праз колькі часу, падыходзячы да гэтага ж падворка, замест прывітаньня ваенныя пачулі стрэлы. Затрымалі таго ж афганца, пачалі пытацца, чаму так атрымалася. Той сказаў, што пасля іх у дом уварваліся савецкія разведчыкі. І паводзілі сябе па-хамску, у тую ж «жаночую» ўварваліся. А там, дарэчы, нярэдка хаваліся душманы.

За добрасумленную службу і падзвігі ў Афганістане Мікалай Рыгоравіч быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, ордэнам «За службу ва Узброеных сілах СССР III ступені»

і медалём «За баявыя заслугі».

ШЧАСЛІВАЯ «СЕТКА»

Мікалай Турчак звольніўся ў запас ужо ў 1995 годзе ў Беларусі. Але на ваеннай ніве шчыраваць не кінуў. Калі працаваў у беларускай грамадскай арганізацыі ветэранаў вайны ў Афганістане, то быў адным з арганізатараў фестывалю «афганскай» песні. Ён праходзіць у віцебскім Летнім амфітэатры. Апошнія некалькі гадоў займаецца працягненнем фестывалю «Сэрцам датычна» ў горадзе Холм Наўгародскай вобласці. Плануе, што гэты праект стане традыцыяй і ў Беларусі.

Мікалай Рыгоравіч шчаслівы ў асабістым жыцці. Гісторыя знаёмства — самая што ні на ёсць сучасная. Яго жонка Анастасія жыла ў Данецкай вобласці ва Украіне. Пазнаёміліся на адным з сайтаў. Яны перапісаліся, пасля званілі адно аднаму. Шчыра ўсё пра сябе расказаў, што ўдавец, што кватэры няма. Затым ён паехаў да сястры ў госці. Анастасія якраз жыла непдалёк. Мікалай яе разам з дачкой і сынам і прывёз у Віцебск.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.
Фота з асабістага архіва Мікалая ТУРЧАКА.

МЕСЯЦАЎ У БАГРАМЕ

За секунду да катастрофы

Баявы вылет мог доўжыцца як некалькі гадзін, так і 15—20 хвілін. Што мы толькі не вазілі! Напрыклад, тыя ж дровы, каб было чым сагрэцца, прадукты харчавання, ваду... Кідаеш з вышыні ў некалькі дзясяткаў метраў ледзь не наўгад. Скідвалі боепрыпасы ў скрынях. Запомнілася, як знішчалі поле, засаджанае раслінамі, з якіх пасля маджахеды рабілі наркатычныя рэчывы. Дваццаць верталётаў мусілі скінуць па пяць бочак, у кожнай з якіх было па дзвесце літраў лёгкаўзгаральнай вадкасці. Затым спецыяльны самалёт усё падпальваў з вышыні.

Таксама забіралі байцоў пасля аперацый. І, на жаль, без грузу «200» таксама не абыходзілася. Аднойчы мы вылецелі на пошуку экіпажа збітага самалёта Міг-24. Камандзір нейкім цудам пасадзіў крылатую машыну, ды васьмь толькі з экіпажа не выжыў ніхто. Маджахеды паставілі расцяжку проста на цела...

А аднойчы падбіты штурмавік знік у горах, і што сталася з экіпажам — невядома. Ды і ў дзень на-

шага прылёту з баявога задання не вярнулася назад пяць верталётаў. Але што адметна: за наступныя 15 месяцаў, пакуль я быў у Афганістане, не быў згублены ніводны экіпаж. Затое пасля нас — адразу два. Верталёты вылецелі падымаць экіпаж са збітага знішчальніка. Адна вітакрылая машына села, другая засталася прыкрываць у паветры. І якраз яе і збілі...

На валасок ад смерці былі і мы. Аднойчы заходзілі для пасадкі на ўжо вядомаму нам пляцоўку. Але там стаяў пашкодзаны верталёт. Мы павінны былі зняць з яго некаторыя вузлы. Да таго ж дзве скалы сыходзіліся пад вуглом, таму апускацца ўніз было вельмі складана. Але ўсё-такі неяк селі. Толькі інжынер выйшаў, каб ацаніць сітуацыю, як верталёт пачаў апускацца ўніз. Уявіце сабе нашы пацуцці! Пасля высветлілася, што верталёт сеў насамамірчэ не на каменную бліцоўку, а на добра замаскіраваны бліндаж. На шчасце, верталёт знаходзіўся ва ўзлётным рэжыме, а таму ў ім нічога і не пашкодзілася.

З агнявой падтрымкай таксама былі складанасці. Спецыялізаваных

верталётаў — Мі-24 — не хапала. Тады нашы Мі-8МТ прыкрывалі адзін аднаго — іншага выйсця не заставалася. Але якое там было ўзбраенне? Кулямётаў хапала на дзве-тры чаргі, бо яны моцна забіваліся пылам падчас пасадкі. Таму «нашым усім» на выпадак адстрэльвання былі некіруемыя рэактыўныя снарады.

...Дзеці на сустрэчах у школах часта задаюць пытанне: а ці не бы-

3 авіябазы выходзіць кудысьці ў кішлакі або горад нам катэгарычна забаранялася. Але разам з тым ведаю афіцэра, які прыехаў у Афганістан халасты, а вярнуўся ў Беларусь жанаты з адной вольнанаёмнай жанчынай.

ло вам страшна? Ну а хто ў здаровым розуме страчвае інстынкт самазахавання? Мяне, памятаю, страх працяў, калі наш Мі-8 аднойчы страціў кіруемаць і проста круціўся на адным месцы. Ужо рыхтаваліся да таго, каб пакідаць верталёт. Але тут таксама была праблема — па правілах, скакаць

можна з вышыні не менш за сто метраў ад узроўню зямлі і адразу ж раскрываць парашут. Альтыметр аптымізму не паказваў. Пакуль думалі, што можна зрабіць, камандзіру ўдалося пераламіць «упартасць» машыны.

З авіябазы выходзіць кудысьці ў кішлакі або горад нам катэгарычна забаранялася. Але разам з тым ведаю афіцэра, які прыехаў у Афганістан халасты, а вярнуўся ў Беларусь жанаты з адной вольнанаёмнай жанчынай.

...У Афганістане я прабыў 15 месяцаў. Кулю, якую насіў з сабой, я захоўваў увесь гэты час. Толькі калі вярталіся назад, я яе выкінуў. Пабаяўся везці праз мятну. Адзін мой саслужывец прывёз адтуль жменю зямлі. Яна і дагэтуль захоўваецца ў мясцовым школьным музеі.

Афганістан доўга не адпускаў Сяргея Мікалаевіча. Яшчэ і цяпер яму па начах сняцца падзеі той вайны.

Валяр'ян ШКЛЕННІК.
Фота Таццяны ТКАЧОВАЙ.